

5 Αυγούστου 2020

Το Θείον φως (Vladimir Lossky)

Ορθοδοξία και Ορθοπραξία / Θεολογία και Ζωή

Η μετά του Θεού ένωσις

είναι μυστήριο, το όποιον τελειούται εν τοις ανθρωπίνοις προσώποις.

Ο άνθρωπος εις την οδόν προς την ένωσιν ουδέποτε ελαττούται, ως προς την προσωπικότητα του, καίτοι αρνείται την ατομικήν του θέλησιν, τας φυσικάς του κλίσεις. Αρνούμενος ο άνθρωπος ελευθέρως παν ό,τι είναι εις αυτόν ατομικόν εκ φύσεως, ολοκληρούται εν χάριτι. Παν ό,τι δεν είναι εκούσιον, παν ό,τι δεν είναι συνειδητόν δεν έχει προσωπικήν αξίαν. Αι στερήσεις, οι πόνοι, δεν δύνανται να γίνουν οδός προς την ένωσιν, εάν δεν γίνουν αποδεκταί ελευθέρως. Εν τέλειον πρόσωπον λαμβάνει εν πλήρει συνειδήσει όλας τας αποφάσεις του· είναι ελεύθερον πάσης βίας, πάσης φυσικής ανάγκης. Όσον προοδεύει τις εις την οδόν της ενώσεως, τόσον περισσότερον συνειδητός γίνεται. Η συνείδησις αυτή εν τη πνευματική ζωή καλείται γνώσις υπό των ασκητικών Πατέρων της Ανατολής. Εκδηλούται πλήρως εις τας υψηλοτέρας βαθμίδας της μυστικής οδού, ως η τελεία γνώσις της Αγίας Τριάδος. Δια τον λόγον αυτόν Ευάγγριος ο Ποντικός εταύτιζεν την βασιλείαν του Θεού με την γνώσιν της Αγίας Τριάδος, την συνείδησιν του αντικειμένου της ενώσεως. Αντιθέτως η άγνοια, εις το ακρότατον αυτής όριον, θα είναι η κόλασις – εσχάτη κατάπτωσις του προσώπου (1). Η πνευματική ζωή, η αύξησις του ανθρώπου εν τη χάριτι είναι πάντοτε συνειδητή, ενώ η άγνοια είναι σημείον αμαρτίας, «ο ύπνος της ψυχής». Οφείλομεν επομένως να είμεθα συνεχώς εν εγρηγόρσει, να διάγωμεν ως τέκνα φωτός («ώς τέκνα φωτός περιπατεῖτε» Εφ. ε' 9), κατά τον λόγον του Αποστόλου Παύλου: «ἔγειρε ὁ καθεύδων καί ἀνάστα ἐκ τῶν νεκρῶν καί ἐπιφάσει σοι ὁ Χριστός» (Εφ. ε', 14).

Η Αγία Γραφή είναι πλήρης εκφράσεων αναφερομένων εις το φως, εις την θείαν φωτοχυσίαν, εις τον Θεόν, ο οποίος καλείται «Φως». Δια την μυστικήν θεολογίαν της Ανατολικής Εκκλησίας ταύτα δεν είναι μεταφοραί ή ρητορικά σχήματα, αλλά λόγοι εκφράζοντες μίαν πραγματικήν όψιν της θεότητας. Εάν ο Θεός καλήται Φως, είναι διότι δεν δύναται να μείνη ξένος εις την ημετέραν εμπειρίαν. Η «γνώσις», η συνείδησις του Θεού, πλην της εις τον ανώτερον βαθμόν, είναι μία εμπειρία του ακτίστου φωτός και αυτή δε ακόμη η εμπειρία αύτη είναι φως· «έν τῷ φωτί σου όψόμεθα φῶς» (Ψαλμ. 35, 10). Είναι αυτό το οποίον δεχόμεθα και υπό του οποίου καταλαμβανόμεθα εν τη μυστική εμπειρία. Δια τον Άγιον Συμεών τον Νέον Θεολόγον η εμπειρία του φωτός, η οποία είναι η συνειδητή πνευματική ζωή ή η «γνώσις», αποκαλύπτει την παρουσίαν της κεκτημένης υπό του ανθρώπου χάριτος:

«Οὐ γάρ ὃ οὐκ οἶδαμεν λαλοῦμεν, ἀλλ' ὃ οἶδαμεν μαρτυροῦμεν, ὅτι τό φῶς έν τῇ σκοτία ἤδη φαίνεται καί έν νυκτί καί έν ἡμέρα καί έντός καί έκτός. Ἐντός μέν έν

ταῖς καρδίαις ἡμῶν, ἐκτός δέ ἐν τῷ νοί περιλάμπον ἡμᾶς ἀνεσπέρως, ἀτρέπτως, ἀναλλοιώτως, ἀσχηματίστως, λαλοῦν, ἐνεργοῦν, ζῶν καί ζωοποιοῦν καί φῶς τούς λαμπομένους ἀπεργαζόμενον. Ἡμεῖς μαρτυροῦμεν ὅτι ὁ Θεός φῶς ἐστί καί οἱ αὐτόν καταξιωθέντες ἰδεῖν πάντες ὡς φῶς ἐθεάσαντο καί οἱ λαβόντες αὐτόν, ὡς φῶς αὐτόν ἔλαβον, ὅτι προπορεύεται ἔμπροσθεν αὐτοῦ τό φῶς τῆς δόξης αὐτοῦ καί δίχα φωτός ἀμήχανόν ἐστι φανῆναι αὐτόν. Καί οἱ μή ἰδόντες τό φῶς αὐτοῦ, οὐδέ ἐκεῖνον εἶδον, ὅτι ἐκεῖνος τό φῶς ἐστί. Καί οἱ μή λαβόντες τό φῶς οὐπω τήν χάριν ἔλαβον οἱ γάρ τήν χάριν λαβόντες φῶς Θεοῦ καί Θεόν ἔλαβον, καθῶς εἶπε τό φῶς, ὁ Χριστός «ἐνοικήσω ἐν αὐτοῖς καί ἐμπεριπατήσω». Οἱ δέ μήπω τοῦτο παθόντες ἢ ἀξιωθέντες, πάντες οἱ τοιοῦτοι ὑπό τόν πρό τῆς χάριτος νόμον εἰσί, δοῦλοι καί μαθηταί δούλων καί ἀκροαταί νόμου καί τέκνα παιδίσκης καί υἱοί σκότους τυγχάνουσι, κἄν βασιλεῖς κἄν πατριάρχαι, κἄν ἀρχιερεῖς κἄν ἱερεῖς, κἄν ἄρχοντες κἄν ἀρχόμενοι, κἄν λαϊκοί κἄν μονάζοντες, κἄν ἀσκηταί κἄν ἡγούμενοι, κἄν πτωχοί κἄν πλούσιοι, κἄν ἀσθενεῖς κἄν ὑγιεῖς τῷ σώματι πέλωσι. Πάντες γάρ οἱ ἐν σκότει καθήμενοι υἱοί σκότους εἰσί καί μετανοῆσαι οὐ βούλονται. Ἡ γάρ μετάνοια θύρα ἐστίν ἐξάγουσα ἀπό τοῦ σκότους καί εἰσάγουσα εἰς τό φῶς. Ὁ οὖν προς τό φῶς μή εἰσελθών οὐ διῆλθε τήν θύραν τῆς μετανοίας καλῶς εἰ γάρ διῆλθεν, ἐγένετο ἄν ἐν φωτί. Ὁ δέ μή μετανοῶν ἀμαρτάνει, διότι οὐ μετανοεῖ. «Τῷ γάρ εἰδότι καλόν ποιεῖν καί μή ποιοῦντι, φησίν, ἀμαρτία αὐτῷ ἐστίν». Ὁ δέ ποιῶν τήν ἀμαρτίαν δοῦλος ἐστί τῆς ἀμαρτίας καί μισεῖ τό φῶς καί οὐκ ἔρχεται πρός τό φῶς, ἵνα μή φανερωθῇ αὐτοῦ τά ἔργα» (2).

Εάν η ζωή εν τη αμαρτία εἶναι ἐκουσίως πάντοτε ἀσυνείδητος (κλείνομεν τους οφθαλμούς δια να μη ἴδωμεν τον Θεόν), η ζωή εν τη χάριτι εἶναι μία συνεχῆς πρόοδος της γνώσεως, μία αυξανομένη ἐμπειρία του θείου φωτός.

Κατά τον Ἅγιον Μακάριον τον Αιγύπτιον, η φλόγα της χάριτος ἀνημμένη ὑπό του Ἁγίου Πνεύματος εἰς τας ψυχάς των χριστιανῶν τας καθίστα ικανάς να φωτίζουν ὡς λαμπάδες ἔμπροσθεν του Υἱοῦ του Θεοῦ. Ἄλλοτε μεν το θεῖον τούτο φως ἀναλόγως της ἀνθρωπινῆς θελήσεως ἐνδυναμούται καί ἀπαστράπτει λαμπρῶς, ἄλλοτε δε ἐλαττούται καί δεν δίδει πλέον λάμψιν εἰς τας ἐκ των παθῶν συγκεχυμένας καρδίας. «Διότι τό ἄϋλον καί θεῖον πῦρ φωτίζειν μέν ψυχάς καί δοκιμάζειν εἴωθεν, ὥσπερ ἄδολον χρυσόν ἐν καμίνῳ τό πῦρ ἐνήργησεν ἐν τοῖς ἀποστόλοις, ἠνίκα ἐλάλουν γλώσσαις πυρίναις. Τοῦτο τό πῦρ διά τῆς φωνῆς Παῦλον περιλάμπαν, τήν μέν διάνοιαν αὐτοῦ ἐφώτισεν, τήν δέ αἴσθησιν τῆς ὀψεως αὐτοῦ ἡμαύρωσεν. Οὐ γάρ χωρίς σαρκός εἶδεν ἐκείνου τοῦ φωτός τήν δύναμιν. Τοῦτο τό πῦρ ὥφθη Μωϋσῇ ἐν τῇ βάτῳ· τοῦτο τό πῦρ ἐν εἶδει ὀχήματος Ἡλίαν ἐκ τῆς γῆς ἥρπασε... ὅθεν καί ἄγγελοι καί τά λειτουργικά πνεύματα τούτου τοῦ πυρός τῆς λαμπρότητος μετέχουσι... Τοῦτο τοιγαροῦν τό πῦρ δαιμόνων ἐστί φυγαδευτήριον, καί ἀμαρτίας ἀναιρετικόν, ἀναστάσεως δέ δύναμις καί ἀθανασίας

ἐνέργεια, ψυχῶν ἁγίων φωτισμός καί λογικῶν δυνάμεων σύστασις» (3). Αὗται εἶναι αἱ θεῖαι ἐνέργειαι, αἱ «ἀκτῖνες θεότητος» δια τας οποίας ομιλεῖ ὁ Διονύσιος Ἀρεοπαγίτης, δημιουργικαὶ δυνάμεις, αἱ οἷαι εἰσδύουν εἰς τὸν κόσμον καὶ γίνονται γνωσταὶ ἐκτός των κτισμάτων ὡς τὸ ἀπρόσιτον φῶς, ἐν ᾧ κατοικεῖ ἡ Ἁγία Τριάς. Αἱ ἐνέργειαι παρεχόμεναι εἰς τοὺς χριστιανούς δια τοῦ Ἁγίου Πνεύματος δὲν εμφανίζονται πλέον ὡς ἐξωτερικοὶ αἰτίαι, ἀλλ' ὡς ἡ χάρις, ἐσωτερικόν φῶς, τὸ ὁποῖον μεταμορφώνει τὴν φύσιν θεοῦν αὐτήν. «Ὅτι φῶς ὁ Θεός οὐ κατ' οὐσίαν, ἀλλὰ κατ' ἐνέργειαν λέγεται», λέγει ὁ Ἅγιος Γρηγόριος ὁ Παλαμάς (4). Ὡς Θεός φανεροῦται, μεταδίδεται, δύναται νὰ καταστή γινωστός, εἶναι Φῶς. Ὁ Θεός καλεῖται Φῶς, ὅχι μόνον κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὸ υλικόν φῶς. Τὸ θεῖον φῶς δὲν ἔχει ἀλληγορικὴν καὶ ἀφηρημένην τινὰ ἐννοιαν: εἶναι δεδομένον τῆς μυστικῆς ἐμπειρίας. «Καὶ τό μὲν θεῖον τοῦτο φῶς μέτρῳ δίδοται, καὶ τό μᾶλλον καὶ ἥττον ἐπιδέχεται, κατὰ τὴν ἀξίαν τῶν ὑποδεχόμενων» (5). Ἡ τελεία θεωρία τῆς θεότητος, ἡ ὁποία καθίσταται ορατὴ ἐν τῷ ἀκτίστῳ φωτί, εἶναι τὸ «μυστήριον τῆς ογδόης ἡμέρας» καὶ ἀνήκει εἰς τὸν μέλλοντα αἰῶνα. Ἐν τούτοις ἐκεῖνοι οἱ οἷοι εἶναι ἀξιοὶ δι' αὐτήν, ἐπιτυγχάνουν νὰ ἰδοῦν «τὴν Βασιλείαν τοῦ Θεοῦ ἐληλυθυῖαν ἐν δυνάμει» (Μαρκ. θ, 1) ἐκ τῆς παρούσης ἤδη ζωῆς, ὡς εἶδον αὐτήν οἱ τρεῖς Ἀπόστολοι εἰς τὸ ὄρος Θαβώρ.

Αἱ θεολογικαὶ ἐρίδες περὶ τῆς φύσεως τοῦ φωτός τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Χριστοῦ περὶ τὸ μέσον τοῦ 14ου αἰῶνος, κατὰ τας οποίας ἀντετάχθησαν οἱ υπερασπισταὶ τῆς δογματικῆς παραδόσεως τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας πρὸς τοὺς ἀνατολικούς θωμιστάς, ἀπέβλεπον κατὰ βάθος εἰς ἐν σπουδαιότατον θεολογικόν πρόβλημα. Ἐπρόκειτο περὶ τῆς πραγματικότητος τῆς μυστικῆς ἐμπειρίας, περὶ τῆς δυνατότητος συνειδητῆς ἐπικοινωνίας μετὰ τοῦ Θεοῦ, περὶ τῆς ἀκτίστου ἢ κτιστῆς φύσεως τῆς χάριτος. Τὸ θέμα τοῦ ἐσχάτου προορισμοῦ των ἀνθρώπων, ἡ ἰδέα τῆς μακαριότητος, τῆς θεώσεως διεκυβεύετο. Ἐγένετο μία σύγκρουσις μετὰξὺ τῆς μυστικῆς θεολογίας καὶ τῆς θρησκευτικῆς φιλοσοφίας, ἢ μᾶλλον μίας θεολογίας ἰδεῶν, ἡ ὁποία ἠρνεῖτο νὰ παραδεχθῇ παν ὅ,τι ἐφαίνετο εἰς αὐτὴν ἀνοησία, «μωρία». Ὁ Θεός τῆς Ἀποκαλύψεως καὶ τῆς θρησκευτικῆς ἐμπειρίας εὐρέθη ἀντιμέτωπος πρὸς τὸν Θεόν των φιλοσόφων καὶ των σοφῶν ἐπὶ τοῦ πεδίου τοῦ μυστικισμοῦ καὶ δια μίαν ἀκόμη φοράν ἡ θεία μωρία ἐθριάμβευσε τῆς ἀνθρωπίνης σοφίας. Ὑποχρεωμένοι νὰ προσδιορίσουν τὴν θέσιν των, νὰ σχηματίσουν ἰδέας των ἀληθειῶν, αἱ οἷαι υπερέκειντο πάσης φιλοσοφικῆς σκέψεως, οἱ φιλόσοφοι τελικῶς ἐξέφρασαν μίαν κρίσιν ἡ ὁποία ἐφάνη «μωρία» δια τὴν ἀνατολικὴν παράδοσιν: ἐβεβαίωσαν τὴν κτιστὴν φύσιν τῆς θεούσης χάριτος. Δὲν θὰ ἐπανέλθωμεν πλέον ἐπὶ τοῦ θέματος, τὸ ὁποῖον ἀνεπτύξαμεν εἰς τὸ 4ον Κεφάλαιον, εἰς τὸ ὁποῖον ἐγένετο λόγος περὶ τῆς διακρίσεως μετὰξὺ τῆς οὐσίας καὶ των ἐνεργειῶν τοῦ Θεοῦ. Περαινόντες τὴν μελέτην ἡμῶν, οφείλομεν νὰ ἐξετάσωμεν τὰς θείας ἐνεργείας ὑπὸ μίαν ἄλλην ἐποψιν: ὑπὸ τὴν ἐποψιν τοῦ

ακτίστου φωτός, εν ω αποκαλύπτεται ο Θεός και μεταδίδεται εις εκείνους, οι οποίοι έρχονται εις ένωσιν μετ' Αυτού.

Το φως τούτο ή η έλλαμψις δύναται να προσδιορισθή ως ο ορατός χαρακτήρ της θεότητας, των ενεργειών ή της χάριτος, δια της οποίας γνωρίζεται ο Θεός. Το φως τούτο δεν είναι διανοητικής φύσεως, ως είναι ενίοτε η έλλαμψις του νοός με την αλληγορικήν και αφηρημένην έννοιαν. Πολύ δε περισσότερο δεν είναι μία αισθητή πραγματικότης. Εν τούτοις το φως τούτο πληροί συγχρόνως νουν και αισθήσεις αποκαλυπτόμενον εις τον όλον άνθρωπον και όχι εις μίαν των ιδιοτήτων του. Το θείον φως ως δεδομένον της μυστικής εμπειρίας υπέρκειται συγχρόνως των αισθήσεων και του νοός. Είναι άϋλον και ουδέν αισθητόν έχει δια τον λόγον αυτόν ο Άγιος Συμεών ο Νέος Θεολόγος εις τα ποιήματα του το αποκαλεί «άόρατον πῦρ» και βέβαιοι την ορατότητα του:

«Έστι πῦρ τό θεϊόν ὄντως Ἄκτιστον άόρατόν γε Ἄναρχον καί ἄϋλον τε» (6), αλλά δε είναι πολύ περισσότερο νοητόν φως. Ο «Αγιορείτικος Τόμος», μία απολογία συνταχθείσα υπό των μοναχών του Αγίου Όρους κατά τας θεολογικάς διαμάχας περί του φωτός της Μεταμορφώσεως, διακρίνει το αισθητόν φως, το νοητόν και το άκτιστον, το υπερέχον εξ ίσου των δύο πρώτων· «Ἄλλου μέν φωτός ὁ νοῦς, ἑτέρου δέ ἡ αἴσθησις ἀντιλαμβάνεσθαι πέφυκεν. Ἡ μέν γάρ αἴσθητοῦ, καί τά αἰσθητά ἢ αἰσθητά δεικνύντος· τοῦ δέ νοῦ φῶς ἐστίν, ἡ ἐν νοήμασι κειμένη γνῶσις· οὐ τοῦ αὐτοῦ τοίνυν φωτός, ὅψις τε καί νοῦς ἀντιλαμβάνεσθαι πεφύκασιν, ἀλλά μέχρις ἂν κατ' οἰκείαν φύσιν καί ἐν τοῖς κατὰ φύσιν ἐνεργῇ ἑκάτερον αὐτῶν. Ὅταν δέ πνευματικῆς καί ὑπερφυοῦς εὐμοιρήσωσι χάριτος τε καί δυνάμεως, αἰσθήσει τε καί νῶ, τά ὑπέρ πᾶσαν αἴσθησιν και πάντα νοῦν οἱ κατηξιωμένοι βλέπουσιν..., ὡς οἶδε μόνος ὁ Θεός, καί οἱ τά τοιαῦτα ἐνεργούμενοι» (7).

Η πλειονότης των Πατέρων, οι οποίοι ωμίλησαν περί της Μεταμορφώσεως, μαρτυροῦν την άκτιστον φύσιν, την θείαν φύσιν του φωτός του εμφανισθέντος εις τους Αποστόλους. Οι Άγιοι Γρηγόριος ο Ναζιανζηνός, Κύριλλος Αλεξανδρείας, Μάξιμος, Ανδρέας Κρήτης, Ιωάννης ο Δαμασκηνός, Συμεών ο Νέος Θεολόγος, Ευθύμιος Ζηγαβινός εκφράζονται με το αυτό πνεύμα και θα ήτο πολύ άστοχον να ερμηνεύωμεν πάντοτε τα χωρία αυτά ως ρητορικός εμφάσεις. Ο Άγιος Γρηγόριος ο Παλαμάς αναπτύσσει την διδασκαλίαν ταύτην εν σχέσει προς το θέμα της μυστικής εμπειρίας. Το φως, το όποιον οι Απόστολοι είδον επί του Όρους Θαβώρ, είναι φυσική ιδιότης του Θεού. Αιώνιον, ατελεύτητον, υπάρχον εκτός χρόνου και τόπου, ενεφανίσθη εις τας θεοφανείας της Παλαιάς Διαθήκης ως η δόξα του Θεού: εμφάνιςις τρομερά και αφόρητος δια τα κτίσματα καθ' όσον είναι εξωτερική, ξένη προς την ανθρωπίνην φύσιν προ Χριστού, εκτός της Εκκλησίας. Δια τον λόγον αυτόν, κατά τον Άγιον Συμεών τον Νέον Θεολόγον, ο Απόστολος Παύλος εις την

προς Δαμασκόν οδόν μη έχων εισέτι την προς τον Χριστόν πίστιν ετυφλώθη και έπεσεν εις την γην από την λάμψιν του θείου φωτός (8). Αντιθέτως, η Μαγδαληνή Μαρία, κατά τον Άγιον Γρηγόριον τον Παλαμάν ηδυνήθη να ίδη το φως της Αναστάσεως, το οποίον επλήρου το μνημείον και καθίστα ορατόν παν ό,τι ευρίσκετο εντός αυτού, παρά το σκότος της νυκτός, «μήπω τῆς αἰσθητῆς ἡμέρας τελέως έκφανείσης» (9). το φως εκείνο επίσης κατέστησεν αυτήν ικανήν, να ίδη τους αγγέλους και να συνομιλήσῃ μετ' αυτών. Την στιγμήν της ενανθρωπίσεως το θείον φως συνεκεντρώθη ούτως ειπείν εν τω Χριστώ, εν τω Θεανθρώπῳ, εν ω κατώκει σωματικώς άπαν το πλήρωμα της θεότητος. Τούτο σημαίνει ότι η ανθρώπινη φύσις του Χριστού εθεώθη δια της υποστατικής ενώσεως μετά της θείας φύσεως· ότι καίτοι ο Χριστός κατά την επίγειον ζωήν Του εφώτιζε πάντοτε δια του θείου φωτός, τούτο έμενεν άόρατον δια την πλειονότητα των ανθρώπων. Η Μεταμόρφωσις δεν υπήρξε εν φαινόμενον προσδιοριζόμενον υπό χρόνου και τόπου: ουδεμία αλλαγή συνέβη δια τον Χριστόν κατ' εκείνην την στιγμήν, ακόμη και εν τη ανθρωπινή Αυτού φύσει, αλλά αλλαγή τις εγένετο εν τη συνειδήσει των Αποστόλων, οι οποίοι έλαβον προς στιγμήν την ικανότητα, να ιδούν τον διδάσκαλόν των, ως ήτο, καταυγαζόμενον εν τω αιωνίῳ φωτί της θεότητος Του (10). Δια τους Αποστόλους υπήρξε μία έξοδος εκ της ιστορίας, έλαβον γνώσιν τίνα της αιωνίου πραγματικότητος. Ο Άγιος Γρηγόριος ο Παλαμάς λέγει εις τας ομιλίας Του περί της Μεταμορφώσεως: «...τῆς θεότητος ἐστὶ τό φῶς ἐκεῖνο, καὶ ἄκτιστόν ἐστι... οὐδέ τό φῶς ἐκεῖνο αἰσθητόν, οὐδέ οἱ ὀρῶντες αἰσθητικοῖς ἀπλῶς ἑώρων ὀφθαλμοῖς, ἀλλά μετασκευασθεῖσι τῇ δυνάμει τοῦ θείου Πνεύματος» (11).

Δια να ίδωμεν το θείον φως δια των σωματικῶν οφθαλμών, ως είδον τούτο οι Μαθηταί επί του όρους Θαβώρ, πρέπει να μετάσχωμεν αυτού του φωτός, να μεταμορφωθώμεν δι' αυτού εν τινι μέτρῳ. Η μυστική εμπειρία προϋποθέτει επομένως μεταβολήν τίνα της φύσεως ημών, μεταμόρφωσιν αυτής δια της χάριτος. Ο Άγιος Γρηγόριος ο Παλαμάς λέγει τούτο σαφώς: «ὁ θείας ἐνεργείας εὐμοιρήσας καὶ τήν θείαν ἀλλοίωσιν ἡλλοιωμένος αὐτός ὅλος οἶον φῶς ἐστι, καὶ μετὰ τοῦ φωτός ἐστι, καὶ σύν τῷ φωτί γνωστῶς ὁρᾷ τὰ χωρίς τηλικαύτης ἀπορρήτου χάριτος ἀνέκφαντα τοῖς πᾶσιν, οὐχ ὑπέρ τὰς σωματικάς αἰσθήσεις μόνον γεγονώς, ἀλλά καὶ ὑπέρ πᾶν ὅ,τι τῶν ἡμῖν γνωρίμων, πάντως δέ καὶ τοῖς ὑπέρ ἡμᾶς τῇ γε φυσική δυνάμει· Θεόν γάρ ὀρῶσιν οἱ κεκαθαρμένοι τήν καρδίαν κατὰ τόν ὑπό τοῦ Κυρίου ἀψευδῆ μακαρισμόν, ὅς φῶς ὢν κατὰ τήν θεολογικωτάτην Ἰωάννου τοῦ τῆς βροντῆς υἱοῦ φωνήν οἰκίζει τε καὶ ἐμφανίζει ἑαυτόν τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν, καὶ ἀγαπηθεῖσιν ὑπό αὐτοῦ» (12).

Το σώμα δεν πρέπει να είναι εμπόδιον εις την μυστικήν εμπειρίαν· η περιφρόνησις υπό του Μανιχαίου της σωματικής φύσεως είναι ξένη προς τον ορθόδοξον άσκητισμόν.... «Μή ἄν ψυχὴν μόνην, μήτε σῶμα μόνον λέγεσθαι ἄνθρωπον, ἀλλά τό

συναμφότερον, ὃν δὴ καί κατ' εἰκόνα πεποιηκέναι Θεός λέγεται», λέγει ο Ἅγιος Γρηγόριος ο Παλαμάς (13). Το σῶμα πρέπει να εκπνευματοποιηθῇ, να γίνῃ «σῶμα πνευματικόν» κατὰ την ἐκφρασιν του Αποστόλου Παύλου. Το ἔσχατον τέλος ἡμῶν δεν εἶναι μία διανοητική μόνον θεωρία του Θεοῦ· εἰάν συνέβαιnen οὕτως, ἡ ἀνάστασις των νεκρῶν θα ἦτο ἀνώφελος. Οἱ μακάριοι θα ἴδουν τον Θεόν πρόσωπον προς πρόσωπον ἐν τῇ πληρότητι τῆς κτιστῆς φύσεως των. Διὰ τον λόγον αὐτόν ο «Ἀγιορείτικος Τόμος» ἀποδίδει ἀπὸ τῆς παρούσης ζωῆς εἰς τὴν ἐξαγνισθεῖσαν φύσιν του σώματος ὠρισμένας πνευματικὰς ικανότητας: «εἰ γάρ συμμαθέξει τότε τῇ ψυχῇ τό σῶμα τῶν ἀπορρήτων ἀγαθῶν, καί νῦν δῆπου συμμαθέξει, κατὰ τό ἐγχωροῦν.... καί αὐτό τά θεῖα πείσεται, καταλλήλως ἑαυτῷ, μετασκευασθέντος, καί ἁγιασθέντος, ἀλλ' οὐ καθ' ἕξιν νεκρωθέντος τοῦ τῆς ψυχῆς παθητικοῦ» (14).

Ἡ χάρις ὡς φῶς ἀρχή τῆς φανερώσεως δεν δύναται νὰ παραμείνῃ ἀόρατος ἐν ἡμῖν. Δεν εἶναι δυνατόν νὰ μὴ αἰσθανθῶμεν τον Θεόν, εἰάν ἡ φύσις ἡμῶν εἶναι πνευματικῶς υγιής. Ἡ ἀναισθησία ἐν τῇ πνευματικῇ ζωῇ εἶναι μία κατάστασις ἀνώμαλος. Πρέπει νὰ δυνάμεθα νὰ ἀναγνωρίζωμεν τὰς ἀτομικὰς καταστάσεις καὶ νὰ κρίνωμεν τὰ φαινόμενα τῆς μυστικῆς ζωῆς. Διὰ τον λόγον αὐτόν ο Ἅγιος Σεραφεῖμ τοῦ Σαρον ἀρχίζει τὰς πνευματικὰς τοῦ διδασκαλίας διὰ των λόγων: «ο Θεός εἶναι πῦρ, το ὁποῖον ἀναζωογονεῖ καὶ καταφλέγει τὰς καρδίας. Εἰάν αἰσθανθῶμεν εἰς τὰς καρδίας ἡμῶν το ἐκ τοῦ δαίμονος προερχόμενον ψύχος διότι ο δαίμων εἶναι ψυχρὸς ἀς επικαλεσθῶμεν τον Κύριον καὶ Αὐτός θα ἔλθῃ καὶ θα ἀναζωπύρωσῃ τὴν καρδίαν ἡμῶν διὰ τῆς πρὸς Αὐτόν καὶ πρὸς τον πλησίον ἀγάπης. Καὶ πρὸ τῆς θερμότητος τοῦ ἰδικοῦ Τοῦ προσώπου το ψύχος το ἐχθροῦ θα διαλυθῇ» (15). Ἡ χάρις θα γίνῃ γνωστὴ ὡς ἡ χαρά, ἡ εἰρήνη, ἡ ἐσωτερικὴ θερμότης, ὡς το φῶς. Αἱ καταστάσεις ἀκηδίας, τῆς «μυστικῆς νυκτός», δεν ἔχουν τὴν αὐτὴν ἐννοιαν εἰς τὴν πνευματικότητα τῆς Ανατολικῆς καὶ τῆς Δυτικῆς Εκκλησίας. Ἐν πρόσωπον το ὁποῖον ἐρχεται ὁλονέν εἰς στενωτέραν ἐνῶσιν μετὰ τοῦ Θεοῦ, δεν δύναται νὰ μείνῃ ἐκτός τοῦ φωτός. Εἰάν εὐρίσκεται βεβυθισμένον εἰς τὰ σκότη, εἶναι διότι ἡ φύσις τοῦ ἡμαυρώθη ὑπὸ τινός ἀμαρτίας, ἡ διότι ο Θεός δοκιμάζει αὐτό, διὰ νὰ αὐξήσῃ ἐτι περισσότερον τον ζήλον τοῦ. Αἱ καταστάσεις αὗται παρέρχονται διὰ τῆς ὑπακοῆς καὶ τῆς ταπεινοφροσύνης εἰς τὰς ὁποίας ο Θεός ἅπαντα φανερούμενος ἐκ νέου εἰς τὴν ψυχήν, μεταδίδων το φῶς Τοῦ εἰς τον ἄνθρωπον, τον ὁποῖον ἐπ' ὀλίγον εἶχεν ἐγκαλείψει. Ἡ ἀκηδία εἶναι μία νοσηρὰ κατάστασις, ἡ ὁποία δεν πρέπει νὰ εἶναι διαρκής· οὐδέποτε ἐθεωρήθη ὑπὸ των ἀσκητικῶν καὶ μυστικῶν συγγραφέων τῆς ἀνατολικῆς παραδόσεως ὡς ἀπαραίτητος καὶ κανονικὸς σταθμὸς τῆς οδοῦ πρὸς τὴν ἐνῶσιν. Εἰς τὴν οδὸν ταύτην εἶναι ἐν σύνηθες δυστύχημα, πάντοτε ὅμως ἐπίφοβον. Αποτέλεσμα τῆς ἀκηδίας εἶναι ἡ λύπη, ἡ ἀνία, ἡ ψύξις τῆς καρδίας, ἡ ὁποία δημιουργεῖ τὴν ἀναισθησίαν. Εἶναι μία δοκιμασία ἡ ὁποία θέτει τον ἄνθρωπον εἰς τὰ ὅρια τοῦ

πνευματικού θανάτου. Διότι η προς την αγιότητα άνοδος, ο άγων δια το θείον φως, δεν είναι ακίνδυνος. Εκείνοι οι όποιοι αναζητούν το φως, την συνειδητήν εν τω Θεώ ζωήν, διατρέχουν ένα μεγάλον πνευματικόν κίνδυνον, αλλά ο Θεός δεν τους αφήνει να πλανώνται εις τα σκότη.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

- (1). «Κεφάλαια πρακτικά», 33,25, PG 40, 1268 A.
- (2). Κατήχησις ΚΗ'.
- (3). Όμιλία 25, 9, 10, PG 34, 673 B C.
- (4). «Κατά Άκίνδυνου», PG 150, 823.
- (5). Γρηγ. Παλαμά, «Όμιλία εις τήν Μεταμόρφωσιν», PG 151, 448 B. Ιδέ την υπέροχον μελέτην του M gr. Basile Krivochaine, «Η άσκητική καί θεολογική διδασκαλία τοῦ Άγίου Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ», Seminarium Kondakovianum 8, Prague 1936, σ. 99-154. Μετ. εις την γερμ. υπό Hugolin Landvogt, εις το « Das ö stliche Christentum », 8, 1939.
- (6). Εκδ. Σμύρνης, 1886, 2 μέρος, σ. 1.
- (7). Αγιορείτικος Τόμος, PG 150, 1833 D.
- (8). Λόγος 57, Ι, εκδ. ρωσ. του Αγ. Όρους 2 σ . 36· Γρηγ. Παλαμ. «Κεφαλ. φυσικά» κ.λ.π. PG 150, 1169 A.
- (9). Λόγος 20, PG 151, 268 A B.
- (10). Αγιορείτικος Τόμος, PG 150, 1232 C.
- (11). Λόγος 34, PG 151, 433 A B.
- (12). Λόγος «Εις τα Εισόδια της Θεοτόκου», Εκδ. Σοφοκλέους του εξ Οικονόμων, Αθήναι 1861 σ. 175 -177.
- (13). «Διάλογος περί ψυχής και σώματος» PG 150, 1361 C.
- (14). PG 150, 1233 B -D.
- (15). Relation de la vie et des oeuvres du P. Séraphin, de bienheureuse mémoire, hiéromoine et reclus de Sarov, Μόσχα 1851, σελ. 63. (Ρωσ.)

Το θείον φως

Vladimir Lossky, Η μυστική θεολογία της Ανατολικής Εκκλησίας, Θεσσαλονίκη 1964, μτφρ. Πρεσβυτέρας Στέλλας Κ. Πλευράκη, σελ. 259-269

Πηγή: orthodoxfathers.com